

Pripravila:
Andreja Zupanec Bajželj,
Muzej novejšje zgodovine Slovenije

DR. ALMA SODNIK

prva filozofska znanstvenica na Slovenskem
23. marec 1896 – 12. februar 1965

OTROŠTVO IN MLADOST

V družini trgovskega poslovodja Urbana in Ane Zupanec se je 23. marca 1896 rodila Alma. Alma je v Ljubljani sprva obiskovala osnovno šolo in se nato med letoma 1907 in 1915 šolala na I. državni klasični gimnaziji. Šolo je obiskovala kot privatistka, saj v tistem času dekletom še ni bilo omogočeno običajno redno obiskovanje tovrstnih šol. Tako kot povsod drugod je bila izobrazba tudi v slovenskem prostoru še vse do začetkov 20. stoletja privilegij premožnejših. Tudi izobrazba Alme ne bi bila mogoča brez podpore staršev, ki sta imela velik posluh za kulturo, saj se je v pomembno likovno umetnico razvila tudi Almina starejša sestra Anica¹. Po opravljeni maturi leta 1915 se je Alma že naslednje leto poročila s profesorjem na srednji tehnični šoli Alojzijem Sodnikom. Po smrti sina Santa, ki je pri dveh letih umrl zaradi neozdravljive bolezni, in poškodbi moža v prvi svetovni vojni se je Alma leta 1919 vpisala na Filozofsko fakulteto. Kljub temu, da je bilo največ vpisanih študentk na pravo, kemijo in arhitekturo, je Alma kot glavni študijski predmet vpisala filozofijo, kot dopolnilno stroko pa pedagogiko. »Leto 1920 je dalo mojemu življenju še drugačno smer: univerza v Ljubljani mi je namreč omogočila sistematičen filozofski študij. Zanimanje za ta predmet se mi je vzbudilo že v gimnazijskih letih ...«², je v intervjuju za revijo Žena in dom leta 1930 pripovedovala Alma Sodnik.

LETA ŠTUDIJA IN NADALJNJA KARIERA

Zaključni izpit in zagovor dizertacijskega dela »Psihološka analiza akcenta« je opravila leta 1923. Že v času študija je dobila neplačano delo pomožne asistentske v filozofskem seminarju ljubljanske univerze. Leta 1932 je predstavila svojo razpravo »Zgodovinski razvoj estetskih problemov«, leta 1933 pa nato postala privatna docentka za zgodovino filozofije, kar je opravljala vse do leta 1946. Več kot privatna docentka pred drugo svetovno vojno ni mogla postati. Zanj je to pomenilo »delo z vsemi pedagoškimi in znanstvenimi obveznostmi«, le da je delo opravljala brezplačno. Stvari so se po drugi svetovni vojni spremenile. Že leta 1945 je prevzela predstojništvo filozofskega seminarja, saj je bil takratni predsednik profesor dr. France Veber³ prisilno upokojen. Leta 1946 je postala izredna profesorica, od leta 1951 do upokojitve leta 1959 pa redna profesorica. V stiku z univerzo je ostala vse do smrti, kot honorarna predavateljica. Kot prva ženska v slovenskem, in celo v jugoslovanskem prostoru, je v letih 1952–1953 opravljala tudi delo dekanje Filozofske fakultete v Ljubljani. V svoji karieri znanja ni nabirala zgolj na ljubljanski univerzi. Tako kot njena

sestra Anica je tudi dr. Alma Sodnik svoje znanje izpopolnjevala v Rimu, Milanu, na Dunaju in v Gradcu. Leta 1937 je v Parizu celo predstavila svoj referat ob 300. obletnici Descartesovega⁴ dela.

FILOZOFIJA ...

Kaj pravzaprav pomeni študij filozofije? V slovarju slovenskega jezika lahko preberemo, da je filozofija »veda, ki proučuje naravo sveta, njegov ustroj in položaj človeka v njem«. Gre za več kot dva tisoč petsto let staro humanistično vedo, ki se od ostalih naravoslovnih znanosti razlikuje v tem, da se predmet njenega proučevanja vedno nanaša na človeka. Tako lahko filozofijo opišemo kot vedo, ki raziskuje vse, kar obstaja, in razmišlja o najsplošnejših temah, ki obstajajo. Takšno razmišljanje poimenujemo tudi refleksija, torej premišljevanje o osnovnih načelih. Filozofi se sicer pri svojem razmišljanju največkrat soočajo s štirimi temeljnimi vprašanji: Kaj lahko vem? Kako moram ravnati? Čemu lahko upam? in Kaj je človek? Vsak človek je tako do neke mere filozof, kajti ljudje imamo vrednote, po katerih se ravnamo v življenju in večina med nami podpira neko zelo splošno predstavo o tem, kako je videti svet. »Nekoč, v davni preteklosti, so ljudje preprosto naredili, kar je bilo zanje naravno, ne da bi opazili, da je prav to tisto, kar počnejo, in tudi ne, da sploh kaj počnejo. Potem so nekako dobili sposobnost, da so se vprašali, zakaj se stvari zgodijo, in da so opazovali sami sebe in svoja dejanja ...«⁵, je definicijo filozofije začrtal Edward Craig. Med filozofi, ki so zaznamovali vedo, naj naštejemo zgolj nekaj imen: Aristotel, Chomsky, Cicero, Descartes, Fichte, Foucault, Gramsci, Kant, Konfucij, Nietzsche, Platon, Rousseau, Akvinski, Voltaire itn.

DR. ALMA SODNIK KOT FILOZOFINJA

Znanstveno delo Alme Sodnikove so zaznamovali spisi s področja zgodovine slovenske filozofije ter področja estetike in njene zgodovine. Njeno usmerjenost v proučevanje zgodovine slovenske filozofije je pri njej spodbujal že njen profesor ter sodelavec dr. France Veber. S svojim proučevanjem je dr. Alma Sodnik postavila temelje in standarde proučevanja zgodovine filozofije. Svojega znanstvenega dela pa na žalost ni nadgradila s strnjeno študijo. Ohranili so se zgolj spisi o filozofskih mislecih, ki jih je proučevala temeljito ter sistematično. Tako še danes njeni spisi o življenju in delu Matije Hvaleta, Antona Erberja, razsvetljenca Franca S. Karpeta ter Jožeta Misleja predstavljajo

¹ Več o Anici Zupanec Sodnik, slovenski slikarki (1892, Ljubljana, † 1978, Golnik) si lahko preberete: http://sl.wikipedia.org/wiki/Anica_Zupanec_Sodnik (17. 10. 2012)

² Žena in dom: ilustrirana revija za slovensko ženo, let. 1., št. 4 (1930), str. 126.

³ Več o Francetu Vebru (1890–1975) si preberite v: »Osebnosti: Veliki slovenski biografski leksikon M-Z«, Ljubljana: Mladinska knjiga, 2008, str. 1241.

⁴ René Descartes du Perron Cartesius (Cartesio, Kartezij), francoski filozof, matematik, fizik, učenjak in častnik (31. marec 1596, La Haye, blizu Toursa, Francija, † 11. februar 1650, Stockholm, Švedska); Več o njem si lahko preberete na: http://sl.wikipedia.org/wiki/Ren%C3%A9_Descartes.

⁵ Filozofija za gimnazije. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2011.

⁶ Craig, Edward: Filozofija, zelo kratek uvod. Ljubljana: Krtina, 2011, str. 7 in 11-12.

osnovo za proučevanje zgodovine filozofije na Slovenskem. V svojih spisih je izhajala iz primarnih virov, kar je zahtevalo odlično klasično izobrazbo ter dobro znanje jezikov, to pa ji ni povzročalo težav. Proučevala je tudi slovenske estetike: Josipa Stritarja, Janka Kersnika, Antona Aškerca, Antona Lajovica, Janeza Vurnika st., Karla Ozvalda ter svojega profesorja dr. Franceta Vebra in dr. Aleša Ušeničnika.

POLOŽAJ ŽENSK NA PREHODU IZ 19. V 20. STOLETJE

Dr. Alma Sodnik je svojo pozornost posvetila tudi vprašanju žensk. Vstop žensk v kulturno, družbeno in politično življenje je bil namreč počasen proces, ki se je začel šele v sedemdesetih letih 19. stoletja. Vloga žensk, ki je bila poprej omejena zgolj na dom in materinstvo⁷, se je počasi ravno s pomočjo naprednih in izobraženih žensk začela širiti na vsa področja življenja. Pionirka zavzemanja za položaj žensk v slovenski družbi je bila Marija Murnik (1845–1894), ki je že leta 1870 okoli sebe zbrala ženske iz premožnejših slojev in skupaj z njimi začela karitativno delo. Tako so slovenske ženske v prvi polovici 19. stoletja v javnosti že nastopale kot sodelavke pri narodnih prireditvah, svečanostih, gledaliških predstavah itd. Pomemben mejnik v razvoju ženskega gibanja je pomenil tudi izid prvega ženskega lista *Slovenka*, ki je leta 1897 začel izhajati v Trstu. Vodenje in organizacijo ljubljanskih žensk je v začetku 20. stoletja prevzela Franja Tavčar (1868–1938)⁸. Kot ženi naprednega slovenskega pisatelja, odvetnika in političnega delavca, Ivana Tavčarja (1851–1923), ji je bila pot v javno življenje nekoliko olajšana. Soproga Ivan Tavčar, sicer najbolj poznan po svojem delu *Visoška kronika* ter vlogi ljubljanskega župana, je namreč Franjo pri njenih prizadevanjih podpiral. Tudi zaradi njenih spodbud se je aktivno vključeval v društveno dejavnost, postal je celo predsednik *Kluba slovenskih biciklistov*⁹.

Franja Tavčar je bila tudi ena izmed ustanoviteljic *Splošnega slovenskega ženskega društva* v Ljubljani, katerega cilj je bil doseči popolno spremembo družbene vloge žensk. Vrhunec društva je bil v letu 1917, ko so t. i. narodne dame na predlog Franje Tavčar ter s podporo Cirile Krek zbrale 200.000 podpisov v podporo Majniški deklaraciji¹⁰, s katero so na Dunaju jugoslovanski politiki zahtevali samostojno jugoslovansko državo znotraj takratne Avstro-ogrske države. Podpise, vezane v sedem debelih knjig, sta marca 1918 slovesno izročili predsedniku Jugoslovanskega kluba, dr. Antonu Korošču.

Položaj žensk je močno spremenila prva svetovna vojna, ko so ženske zaradi odsotnosti moških, ki so bili na bojiščih, prevzele velik del dela in opravil na kmetih, v trgovinah, obratovalnicah in pisarnah. Po vojni so nato množično stopile na trg dela, veliki premiki pa so se zgodili tudi v odnosu med spoloma¹¹. Vseeno so na svojo politično enakopravnost morale počakati do konca druge svetovne vojne. Šele leta 1945 so ženske dobile priznano aktivno

in pasivno volilno pravico. Po drugi svetovni vojni se je močno dvignila tudi izobrazba žensk, a pregovor o ženski, ki podpira tri hišne vogale, še danes ni povsem pozabljen. Boj za popolno enakopravnost žensk tako še vedno ni povsem izbojevan.

DR. ALMA SODNIK IN NJENI POGLEDI NA ŽENSKO VPRAŠANJE

Leta 1924 je dr. Alma Sodnik objavila družbeno angažirano in publicistično brošuro *Smernice za vzgojo deklet*, namenjeno širši intelektualni publiki. V njej je premišljevala o položaju ženske v sodobni družbi ter podala smernice zavzemanja t. i. ženskega gibanja. »*Žensko gibanje bi hotelo prepričati moški tip današnje ženske in možnost, da se temu tipu daje ne le gospodarske, temveč tudi življenjske prednosti. Cilj ženskega gibanja je ustvariti oziroma izbojevati pogoje, da bi mogla tudi ženska živeti svojemu ženskemu bistvu primerno življenje*¹². Tako je tudi dr. Alma Sodnik menila, da mesto žensk ni samo v materinstvu in gospodinjstvu, a nekoliko na stran je še vedno porinila pravico za politične enakopravnosti žensk. Zavzela se je zlasti za poklicno enakopravnost žensk. Pri tem pa je jasno opozorila na nevarnosti nepremišljene emancipacije. Ženske namreč, kot je zapisala dr. Alma Sodnik, v želji po enakosti prepogosto prevzemajo moške vzorce, ideale, namesto da bi si ustvarile svoje. »*Potrebujemo pristnih žensk, potrebujemo prave emancipacije, to je osvoboditve od moškega načina mišljenja, hotenja in delovanja. Jedro prave emancipacije je samo to, da se vrne ženska k svojemu bistvu*¹³. *Moški in ženska se potem razvijeta, vsak svojemu bistvu primerno, ter skupno tvorita, drug drugega dopolnjujoč, harmonično sliko življenjskih sil*¹⁴.«

Dr. Alma Sodnik je bila tista ženska in strokovnjakinja, ki je na Slovenskem dvignila zgodovino filozofije na raven znanosti. »*Morda res ni drla bregov, gotovo pa je bila tiha voda s trajnim učinkom*.«, je v pripovedi o njej zapisal Bojan Žalec in še dodal: »*Njeno delo na področju slovenske filozofije ostaja trajni znanstveni dosežek prvovrstne kakovosti, ki ga ne more obiti noben raziskovalec tega področja*¹⁵.«

Viri:

Slovenski narod. 20.04.1929.

Žena in dom: ilustrirana revija za slovensko ženo. Letn. 1. (1930), št. 4.

Literatura:

Craig, Edward: *Filozofija, zelo kratek uvod*. Prevod Andrej Adam. Ljubljana: Krtina, 2011.

Filozofija za gimnazije. Avtorji besedil: Nenač Miščević, Božidar Kante, Friderik Klampfer, Boris Vežjak. Ilustracije Izar Lunaček. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2011.

Osebnosti: Veliki slovenski biografski leksikon. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2008.

Slovenke v dobi moderne. Uredili: Mateja Tomišek Perovšek, Božidar Jezernik, Jože Hudales. Ljubljana: Muzej novejšje zgodovine Slovenije, 2012. [razstavniki katalog]

Sodnik, Alma: *Smernice za vzgojo deklet*. Ljubljana: Založba zadružne knjigarne, 1924.

Žalec, Bojan: Alma Sodnik (1896–1965), prva filozofska znanstvenica na Slovenskem. V: *Pozabljena polovica: portreti žensk 19. in 20. stoletja na Slovenskem*. Zbrale in uredile: Alenka Šelih, Milica Antič Gaber, Alenka Puhar, Tanja Renner, Rapa Suklje in Marta Verginella. Ljubljana: Tuma: SAZU, 2007, 2012.

Priporočamo v branje:

Markič, Olga: *Logiški pojmovnik za mlade*. Ilustracije Tilen-Izar Lunaček. Maribor: Aristej, 2011.

Vežjak, Boris: *Sokratov pojmovnik za mlade*. Ilustracije Izar Lunaček. Maribor: Aristej, 2011.

⁷ V časopisih si lahko še leta 1878 o položaju žensk prebral: »Ne imenuje se zastoj ženska slabi spol. Ona je v resnici slaba stvar, pa temu se ni čuditi, saj ne morejo vsi ljudje močni biti. Tega ni nikjer. V rastlinstvu n.p. je ravno tako. Nekatero seme požene visoko drevo, drugo pa napravi rastlinico, ki ostane zmeraj pri tleh. Temu se tedaj ni čuditi. Ali nespametno je, ako bi zahteval od grmiča tak les, kakor od drevesa, tedaj se tudi ne sme in ne more od ženske tega terjati, kakor od moža, in tedaj je čisto nedosledno, ako se ženski dajo iste pravice kot moškemu. Ona jih ne zasluži, naj jih tedaj tudi nima.« Josip Cimperle, *Ženska vzgoja; Učiteljski tovariš*, 1. 12. 1878, str. 353-354. V: *Slovenke v dobi moderne*. Ljubljana: Muzej novejšje zgodovine Slovenije, 2012. str. 10.

⁸ Več o Franji Tavčar si lahko preberete v katalogu k razstavi: Ferle, Mojca: Franja Tavčar, prvakinja narodnih dam. V: *Slovenke v dobi moderne*. Ljubljana: Muzej novejšje zgodovine Slovenije, 2012, str. 40-45.

⁹ Več o njem si lahko preberete: http://sl.wikipedia.org/wiki/Ivan_Tav%C4%8Ddar (15. 10. 2012).

¹⁰ Povzeto po: Jezernik, Božidar: Kje je pravo mesto za žensko: v hiši ali volišču. V: *Slovenke v dobi moderne*. Ljubljana: Muzej novejšje zgodovine Slovenije, 2012, str. 8-22.

¹¹ »Moderno dekle, ki si samo služi kruh, se ne umakne iz družbe, marveč goji šport, pleše, potuje in mirno čaka, da se seznanj z moškimi, ki odgovarja njenemu okusu in s katerim bo lahko delila v skupnem življenju dobro in zlo. ... Povsod srečavamo visoko izobražena, samozavestna in vesela dekleta, ki se prav tako veselo življenja, kakor njihove omožene prijateljice, in se ne smatrajo stare, čeprav so že prekoračile 24. leto ...« nepodpisano; članek: Starih devic moderna družba ne pozna. V: *Slovenski narod*, 20. 4. 1929, str. 6.

¹² Sodnik, Alma: *Smernice za vzgojo deklet*. Ljubljana: Založba zadružne knjigarne, 1924, str. 9-10.

¹³ Prav tam, str. 15.

¹⁴ Prav tam, str. 16.

¹⁵ Žalec, Bojan: Alma Sodnik (1896–1965), prva filozofska znanstvenica na Slovenskem. V: *Pozabljena polovica: portreti žensk 19. in 20. stoletja na Slovenskem*. Ljubljana: Tuma: SAZU, 2007, 2012, str. 316.